

5. Лесюк М. П. Неофіційний антропонімікон УПА. *Галичина. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис*. 2002. № 8. С. 126–139.

6. Німчук В. В. Про українську псевдонімію та криптонімію. *Українська мова*. 2002. 2. С. 30–58.

7. Павликівська Н. М. Псевдоніми учасників національно-визвольних змагань 1929–1950 років ХХ століття: ОУН та УПА. *Лінгвістичні дослідження*. 2012. 33, С. 14–18.

8. Павликівська Н. М. Неофіційний антропонімікон роману Юрія Горліс-Горського «Холодний Яр». *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2016. № 10(2). С. 251–255.

УДК: 811'255.4'373.2 : 821] (0.072)

Вітяк Юрій,
аспірант, асистент кафедри
української мови та методики її навчання
Тернопільський національний
педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
vitiakyurii@tnpu.edu.ua

ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ КОМЕНТАР ЯК ПРИЙОМ ВІДТВОРЕННЯ ОНІМІВ У ХУДОЖНІХ ТВОРАХ

У тезах розглянуто специфіку відтворення онімів на прикладі детективної містерії «Нехай усі уб'ють Констанс» Рея Бредбері, зокрема фіксації власних назв у межах перекладацького коментаря, що сприяє декодуванню авторського посилу. У дослідницькому фокусі перебуває класифікування метатекстуальних жанрів та видів онімів.

Ключові слова: *оніми, перекладацький коментар, фонові знання, метатекстуальність, жанр, реципієнт, часова дистанція, просторова дистанція, екзистенційна дистанція, адаптація тексту, авторський посил.*

Постановка проблеми та актуальність дослідження

Простір омастикону художніх текстів постійно перебуває в оптиці лінгвістичних студій. Зважаючи на неперервний процес створення

літературних опусів, в осерді яких, як знаємо, насамперед перебувають номінації різноманітних об'єктів, що стосуються широкого спектра галузей, зазначена площина досліджень, як видається, має безкінечний потенціал. Таким чином аналіз онімів задля осмислення природи зазначеного мовного явища посідає чільне місце в лексичній системі мови.

Дослідження власних назв має тяглу традицію, первні якої сягають античного часу, утім, лише у 30-х рр. ХХ століття ономастика набуває наукового статусу.

Власне ім'я, або пропріатив, як вказує «Словник української ономастичної термінології» (укладачі Д. Г. Бучко, Н. В. Ткачова) – це «ім'я, яке дають конкретному об'єктові, людині для виділення його (її) з ряду однакових або подібних» [3, 62–63].

Вивчення перекладацьких коментарів, що стосуються експлікації пропріативів, належить до актуальних питань вітчизняних перекладознавчих студій, оскільки заявлене явище належить до малодосліджених.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

До особливостей відтворення англійського ономастикону лінгвістичними засобами української мови вдавалися М. Бережна, А. Гонтар, С. Зінчук, Н. Карпенко, О. Мазур, С. Діброва, Є. Стасенко, О. Фадєєва.

Виклад основного матеріалу

Матеріальним базисом для пропонованого дослідження послужив переклад детективної містерії «Нехай усі уб'ють Констанс» Рея Бредбері. Уже в самій назві твору, вираженій в закличній формі, задекларовано антропонім, що має екзотичний характер для вітчизняного читача. З огляду на те, що нарація роману головню стосується персоналій, які позначені в системі координат так званого «класичного голлівудського кінематографа» (10-ті – 60-ті роки ХХ століття), виняткової уваги заслуговує прийом передачі низки власних назв засобами цільової мови. Можна припустити, що зазначені в романі антропоніми лише почасти знайомі сучасному реципієнту, який водночас переживає часову, просторову та екзистенційну дистанції. Таким

чином, наявність в українській версії твору перекладацького коментаря виконує насамперед інформаційну функцію та сприяє зближенню компонентів тріади «автор-персонаж-читач».

На думку А. Честермена, дослідження перекладу складно уявити без аналізу таких складових: 1) текстового; 2) когнітивного; 3) соціологічного; 4) культурного [7, 24]. Кожен із перелічених аспектів постійно перебуває у полі зору перекладача. Спорадичне нехтування одним із компонентів неодмінно вплине на загальне сприйняття тексту оригіналу. Необхідно наголосити, що розуміння перелічених чинників залежать від так званих «фонових знань», якими володіє і перекладач. Фонові знання, попросту кажучи, – загальні знання про світ, є багаторівневою системою, що безпосередньо впливає на забезпечення адекватного перекладу. Саме тому, на погляд П. Ньюмарка, перекладач постійно докладає зусиль, аби поглибити наявні знання та оптимізувати засоби експресії, а також перебуває у гонитві за фактами та словами [8, 6].

Сприяння покращенню адаптації тексту та розшифрування авторського послуху уможлиблюється завдяки наявності в перекладі коментарів, які заповнюють прогалину у фонових знаннях читача. Дослідники Буднік А. та Босак Н., зосереджуючись на лінгвістичних та екстралінгвістичних чинниках, що зумовлюють зчитування сенсів тексту оригіналу, виокремлюють такі типи коментарів:

- реальний коментар (маркує реалії матеріальної та духовної культур, соціальне життя, зафіксоване у площині художнього твору, що охоплює фактажну базу, історичні імена, події тощо);

- історико-літературний коментар (пояснює специфіку твору, його місце в ранжирі авторських напрацювань та значення в межах історико-літературного процесу);

- словниковий коментар (інтерпретує семи та мовленнєві звороти);

- текстологічний коментар (засвідчує відомості текстологічного спектра);

- історико-текстологічний коментар (розкриває передумови появи художнього твору та історію його дослідження);

- біографічний коментар (стосується аналізу відомостей із життєпису автора, що співвідносяться з твором);

- мовний та стилістичний [2, 51].

Зауважимо, що створення метатекстових елементів у ході здійснення перекладацького акту має цілком суб'єктивний характер. Так само, як при адаптації онімів загалом чи конкретного підвиду (антропонімів, зокрема імен та прізвищ іншомовного походження) перекладач постає перед вибором передавати власні назви, опираючись на фонетичні та орфографічні правила мови-джерела чи вихідної мови, а чи взагалі мови походження онімів, скажімо, якщо в англomовному тексті є французькі імена, які варто передати українською.

У розділі «Примітки», що міститься навіпісля тексту роману, налічується 169 позицій. Зазначені метатекстуальні компоненти розташовані не в алфавітному порядку, а в тій послідовності, у якій подані у творі. В оптиці нашого дослідження перебувають реальні коментарі, що належать до площини онімів. Серед них виділяємо такі групи:

антропоніми: Клара Боу, Лорел і Харді, Девід Ворк Гріффіт, Мері Пікфорд, Дуг Фербенкс, Рудольф Валентино, Глорія Свенсон, Лоувелл Шерман, Томас Едвін Мікс. Хут Гібсон, Кен Мейнрад, Боб Стіл, Гелен Твелтріз, Вільма Банкі та ін.;

мітоніми: Калліопа (муза), Валгалла (рай для звитяжних воїнів);

ергоніми: «РКО» (Радіо Кейз-Орфеум (акціонерне товариство)), «УФА» (медіакомпанія), «Белл» (повна назва «Белл Гелікоптер» – компанія, що виробляє літаки та гвинтокрили), Граб-стріт (вулиця у Лондоні), Херст (видавничий трест), «Коричневий казанок» (мережа ресторанів), «Метро-Голдвін-Майер» (медіакомпанія);

хрематоніми: ролодекс, піанола, «Старий броненосець», «Баунті», рубінові туфельки;

топоніми: Читальня християнської науки (громадська читальня), Еніветок (атол), Хіросіма (місто), Бронкс (боро), Єрихон (місто), Омаха-Біч (плацдарм), Куернавака (місто), «Голлівуд і Вайн» (перетин бульвару і вулиці), розлом у Сан-Андреас (назва розлому), «Ла Скала» (оперний театр), Глендейл (місто), Сан-Фернандо (місто);

культуроніми: «Чай для двох» (номінація пісні), «Чикаго» (п'еса), «Чикаго Триб'юн» (щоденна газета), «Госка» (назва опери), «Кіт і канарка» (фільм), «Вбивство у “Східному експресі”» (назва літературного твору).

зооніми: Рін-Тін-Тін (собака).

У книжці містяться відносно розлогі коментарі щодо кожного з наведених онімів, завдяки чому реципієнт може збагнути, про що мовиться у тому чи іншому фрагменті тексту. Так, скажімо, Рін-Тін-Тін, на перший погляд, може видатися лише набором заримованих складів, але після прочитання коментаря декодування авторського послуху уможлиблюється: «Рін-Тін-Тін – німецька вівчарка, яка зажила міжнародної популярності, прославившись зйомками у кіно. Собаку порятував з поля бою під час Першої світової війни американський солдат Лі Дункан. Рін-Тін-Тін, або ж Рінті, знятий у двадцяти семи стрічках».

Висновки

Роман «Нехай усі уб'ють Констанс» Рея Бредбері містить велику кількість насамперед американських реалій минулого століття, які є складними для розуміння сучасного читача. Омастикон твору доволі широкий і вимагає від реципієнта ґрунтовних знань не лише пов'язаних із історією кінематографа, а й географічними поняттями, мітологією, літературою тощо. Саме тому відтворення онімів у художніх творах завдяки перекладацькому коментарю сприяє оптимізації декодування авторських інтенцій.

Список літератури

1. Бредбері Р. Нехай усі уб'ють Констанс : роман; пер. з англ. Ю. Вітяка. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2018. 208 с.

2. Буднік А. О., Босак Н. Ф. Використання різних типів коментарів у процесі вивчення «Лінгвістичного аналізу художнього тексту» інокомунікантами. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2021. Вип. 1 (134). С. 48-54.
3. Бучко Д. Г., Ткачова Н. П. Словник української ономастичної термінології. Харків : Ранок-НТ, 2012. 256 с.
4. Карпенко Ю. О. Власні назви : веб-сайт. URL: litopys.org.ua (дата звернення: 15.11.2022).
5. Кияк Т. Р., Науменко А. М., Огуй О. Д. Перекладознавство (німецько-український напрям) : підручник, Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 543 с.
6. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : підручник. Вінниця : Нова Книга, 2003. 448 с.
7. Chesterman A. *Towards consilience? New Tendencies in Translation Studies* : Göteborg: Göteborg University, 2005. P. 19–28.
8. Newmark P.. *A Textbook in Translation*. London : Prentice Hall, 1988. P. 311.

NEOLOGIZATION AS A MEANS OF REFLECTING LINGUISTIC AND CULTURAL CHANGES IN MODERN ENGLISH

*Olga Kosovych,
Doctor of Philology, Professor
Head of the Department
of Romance and Germanic Philology
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University*

The development of the language is largely due to the development of its word-formation system, the formation of new word-formation models, changes in existing ones, increase or decrease in their productivity and many other factors of the word-formation process.

The creation of new words is carried out, first of all, as a reflection in the language of the needs of society in expressing new concepts that constantly arise as a result of the development of science, technology, culture, social relations. Establishing trends in the development of word-formation processes in the language, improving the theory and practice of lexicography have always been the most important problems of lexicology. A huge influx of new words and the need to describe them led to the creation of a special branch of lexicology – neology – the science of neologisms.

Neologism is a word that has ancient Greek roots. It is formed from two words: “neos” – new and “logos” – word. Neologisms are new words or phrases that have recently appeared in the language. They are clearly visible in the language, standing